

בס"ד. שיחת ש"פ ראה, אדר"ח אלול, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הסדרה מעתיק רש"י את התיבות "ראה אנכי נותן, ברכה וקללה", ומפרש: "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

כלומר: כיון שבפסוק נאמר רק "ברכה וקללה", מבלי לפרט אותם, לכן מפרש רש"י שהכוונה היא ל"ברכה וקללה" "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" (כמ"ש בהמשך הפרשה: "והי' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ גו' ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל").

ועפ"ז יובן גם מדוע לא נאמר כאן "את הברכה ואת הקללה" (כמו בפסוק "ונתתה את הברכה גו' ואת הקללה גו'") — כיון שלא מדובר אודות "ברכה וקללה" שכבר נזכרו בכתוב (שעליהם שייך לומר "הברכה" ו"הקללה", בה"א הידיעה), כי אם אודות ברכה וקללה שעתידים להיות "אמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

ב. אך צריך להבין:

מהו הכרחו של רש"י ש"ברכה וקללה" הם "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" — הרי אפשר לפרש בפשטות הכתובים שהכוונה ל"ברכה וקללה" שכבר נאמרו כמ"פ לפנ"ז, שכאשר בני"י יקיימו את המצוות, אזי ייטב להם, ואם לאו כו' [כמו בפרשת בחוקותי²]: "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמכם בעתם גו'", וכל הברכות המנויות בפרשה, וכן להיפך, "ואם לא תשמעו לי וגו'", וכיו"ב³, וכפי שממשיך הכתוב כאן⁴: "את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם גו' והקללה אם לא תשמעו"; ולאח"ז מוסיף הכתוב ענין חדש: "והי' כי יביאך וגו'" — בנוגע לברכה וקללה בהר גריזים והר עיבל?

ואין לומר שהכרחו של רש"י לפרש "ברכה וקללה האמורות בהר גריזים והר עיבל" היא ממ"ש "ונתתה את הברכה על הר גריזים וגו'", "הברכה" בה"א הידיעה, שכבר נזכרה בהתחלת הפרשה — שהרי רש"י

(3) ראה — לדוגמא — עקב יא, יג ואילך.

(4) פרשתנו שם, כו"כח.

(1) יא, כט.

(2) כו, ג ואילך.

מפרש "ונתתה את הברכה", "כתרגומו, ית מברכיא, את המברכים", וא"כ, לא קאי על "ברכה וקללה" שבהתחלת הפרשה.

ג. ויובן בהקדים שאלה נוספת בפירושו רש"י — מדוע מעתיק מהכתוב גם את התיבות "ראה אנכי נותן", בה בשעה שמפרש רק התיבות "ברכה וקללה"?

ואין לומר שכוונת רש"י אינה אלא לציין מקום התחלת הסדרה — כמדובר כמ"פ⁵ שמזה שבכו"כ פרשיות לא כתב רש"י שם הסדרה בתחילתה, מוכח, דלא נחית לציין מקום התחלת הסדרות בפירושו על התורה (ומה גם שרש"י אינו מסתפק בתיבות "ראה אנכי", אלא מוסיף גם תיבת "נותן", שבדאי אין צורך בה כדי לציין התחלת הפרשה).

ומסתבר לומר, שרש"י מעתיק את התיבות "ראה אנכי נותן", כיון שזהו ההכרח לפירושו ש"ברכה וקללה" הן "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", כדלקמן.

ד. והביאור בזה:

משמעות לשון הכתוב שמשו רבינו פונה לבנ"י ואומר להם: "ראה אנכי נותן", הוא, שעומד לומר להם דבר חידוש (שלכן יש צורך להקדים ולומר: "הערט זיך אַיין קינדערלאַך"...). ולכאורה אינו מובן: מהו החידוש בענין של "ברכה וקללה", "את הברכה אשר תשמעו גו' והקללה אם לא תשמעו גו'" — הרי בנ"י שמעו זאת כבר לפני ל"ח שנה, ומה מחדש להם משה עתה באמרו "ראה אנכי נותן"?

ולכן מפרש רש"י: משה רבינו אומר "ראה אנכי נותן" — כיון שמדובר אודות ענין חדש של "ברכה וקללה" — "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

והחידוש של ה"ברכה וקללה" "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" לגבי ברכות וקללות שנאמרו עד עתה — מובן מפירושו רש"י על הפסוק⁶ "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו", "ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד .. אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלקינו, והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם, יענשו את הרבים .. (לאחרי) שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה

6) נצבים כט, כח.

5) ראה תו"מ חמ"ב ע' 182. וש"נ.

בהר גריזים ובהר עיבל (כמ"ש⁹ "וענו כל העם ואמרו אמן"), ונעשו ערבים זה לזה"⁸, והיינו, שהברכה והקללה אינם ענין פרטי ששייך לכל אחד מישראל בפני עצמו, שכאשר יקיים את המצוות ייטב לו, ואם לאו כו', אלא באופן שגם הנהגת היחיד שייכת ופועלת על חבריו וגם על הרבים, כיון שכל ישראל "נעשו ערבים זה לזה"⁹.

ומצד גודל החידוש שבדבר, הוצרך משה להקדים ולהודיע לבנ"י ולהכין אותם לכך — עוד לפני שצוה אותם על זה: "ויצו משה את העם גו' אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים .. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל גו' וענו הלויים ואמרו וגו'"¹⁰ (וחזר והזכיר זאת גם בפ' נצבים, באמרו "והנגלות לנו ולבנינו") — שזהו אומרו כאן: "ראה אנכי נותן .. ברכה וקללה", "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", היינו, שמודיע להם כבר עתה אודות הברכה והקללה שעתידים לקבל על המצוות בהר גריזים ובהר עיבל.

ה. ויש לקשר ענין זה עם תוכן הזמן שבו קורין פרשת ראה — (שבת מברכים או) ר"ח אלול:

ענינו של חודש אלול הוא — ההכנה לראש השנה, שבו מודגשת אחדותם של בנ"י, כפי שמבאר רבינו הזקן בלקוטי תורה¹¹ בנוגע לפרשת נצבים, "אתם נצבים היום כולכם וגו'"¹², ש"פרשה זו קורין לעולם קודם ר"ה", כי "היום" קאי על ר"ה, ש"כל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקורם הראשון ביום זה עד לפני הוי', ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך .. להיות לאחדים כאחד".

וכשם שמודגשת אחדותם של ישראל בפרשת נצבים שבסוף חודש אלול, מודגשת היא גם בפרשת ראה שבהתחלת חודש אלול — "נעוין סופן בתחלתן"¹³ — "ראה אנכי נותן .. ברכה וקללה, האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", שהחידוש בזה הוא בענין אחדותם של ישראל, ש"נעשו ערבים זה לזה".

* * *

(9) חסר קצת (המו"ל).
 (10) תבוא שם, יא"ד.
 (11) ר"פ נצבים (מד, א).
 (12) ר"פ נצבים.
 (13) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(7) תבוא כז, טו.
 (8) החידוש בערבות זו לגבי מש"נ בפ' בחוקותי (כו, לז) "וכשלו איש באחיו", "זה נכשל בעונו של זה שכל ישראל ערבין זה לזה" (פרש"י) — ראה לקו"ש חי"ט ע' 270 הערה 28.

ו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום.
 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאלו שלמדו הלכו"ת השבועי, וכן
 אלו שמקווים לסיימו עד הבלדה — יאמרו "לחיים"¹⁴, וימשיכו עי"ז את
 הענין ד"לאחדים כאחד" ממש, וסיים בברכת שנה טובה ומתוקה.

* * *

ז. בסיום הסדרה, על הפסוק "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך
 אשר נתן לך", מעתיק רש"י התיבות "איש כמתנת ידו", ומפרש: "מי שיש
 לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים יביא עולות מרובות ושלמים מרובים".
 וצריך להבין:

א) מקורו של פירוש רש"י הוא במסכת חגיגה¹⁵, ושם: "זה וזה
 (אוכלין ונכסים) מרובים, על זה נאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך
 אשר נתן לך", והיינו, שלמדים זאת משני החלקים שבפסוק. ואילו רש"י
 מעתיק רק את התחלת הפסוק: "איש כמתנת ידו", ואפילו אינו מוסיף
 "וגו"?

ב) בפסוקים שלפנ"ז נאמר "מסת נדבת ידך"¹⁶, ומפרש רש"י: "די
 נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול".
 ולמה בפסוק "איש כמתנת ידו" מפרש "מי שיש לו אוכלין הרבה וכו"ו?
 ג) בפסוק "מסת נדבת ידך" מזכיר רש"י "שלמי שמחה", ואילו
 בפסוק "איש כמתנת ידו" כותב רק "שלמים" סתם? ובפרט שבפסוק
 שלפנ"ד¹⁷, "ולא יראה את פני ה' ריקם", מפרש רש"י "אלא הבא עולות
 רא"י ושלמי חגיגה", ואילו בפסוק שלאחריו כותב "עולות .. ושלמים"
 סתם?

ד) על הפסוק "ולא יראו פני ריקם" בפרשת משפטים¹⁸, מפרש רש"י:
 "כשתבואו לראות פני ברגלים תביאו לי עולות". ועד"ז בפ' תשא¹⁹:
 "מצוה עליכם להביא עולת ראיית פנים". ולא הזכיר "שלמים" כלל?

ח. והביאור בזה:

לאחרי הפסוק "מסת נדבת ידך", נאמר²⁰ "ושמחת וגו'", ולכן
 מפרש רש"י "די נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה", והיינו,

18) כג, טו.

19) לד, כ.

20) שם, יא.

14) ראה גם לעיל ע' 251. וש"נ.

15) ח, ב (במשנה).

16) טז, יר"ד.

17) שם, טז.

שכאשר טוען שאמנם יש ביכלתו להביא "שלמי שמחה", אבל אין לו מי שיאכל אותם, הנה על זה נאמר בכתוב, שנוסף על החיוב "ושמחת אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך", יש לו לשמח גם את "הלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך", ולכן עליו להביא "שלמי שמחה" "לפי הברכה".

אבל בפסוק "ולא יראה את פני ה' ריקם", שבו מדובר (לא אודות ענין השמחה, אלא) אודות ראיית פני ה' — מפרש רש"י "הבא עולות ראי' ושלמי חגיגה": עולות ראי' — שקרבים "כליל" על המזבח לה', ו"שלמי חגיגה" — שגם הם קשורים עם ראיית פני ה' (משא"כ "שלמי שמחה", אף שמקריבים מהם ע"ג המזבח, הרי עיקר המכוון הוא בשביל ענין השמחה — "ושמחת וגו'").

והטעם שבפ' משפטים ותשא מזכיר רש"י רק "עולות", "עולת ראיית פנים", ולא שלמי חגיגה — כי, לדעת רש"י נאמר החיוב דשלמי חגיגה רק בפ' אמור²²: "תחוגו", "קרבן שלמים לחגיגה .. שלמי חגיגה"²³ (ולא כמ"ש הרע"ב²⁴ שלמדים זאת מהפסוק "וחגותם אותו חג לה'" שנאמר בפ' בא²⁵), ואילו בפ' משפטים ותשא לא יודעים עדיין אודות החיוב ד"שלמי חגיגה"²⁶.

* * *

ט. בסיום²⁷ פרשת ראה מצוה התורה "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך". בפסוק קודם¹⁶ נאמר "מסת נדבת ידך", ואילו כאן נאמר "איש כמתנת ידו".

מהו החילוק בין "נדבת ידך" ו"כמתנת ידו"?

כיון שהקב"ה הוא "זן ומפרנס לכל", הרי הוא מפרנס גם את העניים, אלא שמפרנס אותם באופן שמניח חלקם אצל הגבירים, והם, העשירים, נותנים לעניים את הסכום המונח, חלק העניים, שנמצא אצלם בפקדון²⁸.

(27) מכאן עד סיום השיחה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ט ע' 288 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל. (28) נתבאר בארוכה בד"ה ארשב"ג תר"ץ (בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א) סעיף ג'. וראה "היום יום" טו אייר. לקמן הערה 37. וראה גם תו"מ חלו"ו ע' 73. וש"נ.

(21) ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה.
(22) כג, לט.
(23) פרש"י עה"פ.
(24) חגיגה פ"א מ"ב.
(25) יב, יד.
(26) להמשך הביאור בפירושו רש"י: בנוגע לשאלה א' — ראה לקמן הערה 29, ובנוגע לשאלה ב' — ראה לקמן הערה 38.

ולכן, בשעה שיהודי מתברך מהקב"ה בעשירות גדולה²⁹, אזי יכול להיות³⁰ שידרשו ממנו ליתן צדקה. העשיר עצמו יודע שהעשירות שרוכש אינה שלו; זה שייך לעני (או למוסד תורה וחסד), ונמצא אצלו רק בפקדון. וכיון שכן, הנה אפילו אם אינו נדיב לב, ואפילו אם הוא אכזר רח"ל — אם הוא רק אדם ישר — לא יעכב ממון "זר". ובמילא, הצדקה שנדרשת ממנו אינה בתור "נדיבות", אלא היא צריך ליתן לצדקה מה ששייך לה.

— יש רק צורך להבהיר שיתן "כמתנת ידו": את הפקדון שמחוייב ליתן לעני (או לקרן הצדקה ("אנטשטאלט")) צריך ליתן "כמתנת" — לא בפנים זועפות, אלא בסבר פנים יפות, ע"ד שנותנים מתנה, ש"כל הנותן בעין יפה נותן"³¹.

ואז הנה גם השכר שמקבל מהקב"ה עבור נתינת הצדקה הוא גדול יותר; גם הקב"ה נותן אותו בעין יפה. וכדברי הגמרא³²: "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו (פיוס אותיות יוסף³³) מתברך ב"א ברכות". —

אבל נתינת הצדקה אצל מי שאינו עשיר כ"כ, הרי יכול לעשות חשבון שהממון שנתן לו הקב"ה הוא בשביל ההוצאה — הוצאות שלו והוצאות בני ביתו, בני אברהם יצחק ויעקב, שאפילו סעודת שלמה בשעתו אינה מספיקה עבורם³⁴, ואינו מחוייב ליתן זאת לצדקה. ואפילו אם הוא עשיר, יכול לטעון: הן אמת שהעשירות ניתנה לי בכדי לחלקה לצדקה, אבל אעפ"כ, הרי זה בכל זאת "שלי", ואני בעה"ב על זה. והא ראי', שבממון זה שאני צריך ליתן לצדקה, יכולני לקדש אשה³⁵.
אומרת לו תורה: תן "נדבת ידך"; אפילו אם לא בתור חיוב —

29 כי הכתוב "איש כמתנת ידו" מדבר במי שיש לו נכסים מרובים (פרש"י עה"ת. וראה פרש"י ד"ה עולות חגיגה ח, ב. — מהירושלמי (הובא בתוס' שם) משמע דהמשנה מפרשת הכתוב "כמתנת גו' כברכת גו'" — שהם שני סוגי בנ"א, ודלא כפשוטו (שלכן כן פרש"י עה"ת) ש"כברכת" מבאר היכולת ד"ידו").

30 במי שיש לו נכסים מרובים (פרש"י עה"ת. וראה פרש"י ד"ה עולות חגיגה ח, ב. — מהירושלמי (הובא בתוס' שם) משמע דהמשנה מפרשת הכתוב "כמתנת גו' כברכת גו'" — שהם שני סוגי בנ"א, ודלא כפשוטו (שלכן כן פרש"י עה"ת) ש"כברכת" מבאר היכולת ד"ידו").

31 (פ"ב), ולא בטענת פקדון. 31 ראה ב"ב נג, א. סה, א. עא, א.

32 (32) שם ט, ב.

33 ראה רמ"ז לזח"ג רעז, א. הובא באוה"ת בלק ריש ע' א'מו.

34 (34) ב"מ פג, א.

35 (35) אפילו באופן שלא נשאר לו נכסים שאפשר לומר שהם ה"פקדון" דהעניים. וכן יכול להקדיש כל נכסיו.

29 כי הכתוב "איש כמתנת ידו" מדבר במי שיש לו נכסים מרובים (פרש"י עה"ת. וראה פרש"י ד"ה עולות חגיגה ח, ב. — מהירושלמי (הובא בתוס' שם) משמע דהמשנה מפרשת הכתוב "כמתנת גו' כברכת גו'" — שהם שני סוגי בנ"א, ודלא כפשוטו (שלכן כן פרש"י עה"ת) ש"כברכת" מבאר היכולת ד"ידו").

30 אבל לא תמיד, כי יש ומצד עצמו מרובה הוא בנכסים. ובזה יובן מה שר' טרפון לא הי' נותן מתנות רבות לעניים, ורע"ק

צריך יהודי להיות נדיב³⁶; אפילו אם אינך מחוייב — תן נדבה, מצד טוב לבך³⁷.

י. סדר הפסוקים בפרשה הוא:

תחילה מצוה התורה "מסת נדבת ידך", ואח"כ — "כמתנת ידו". כי, הפסוק "כמתנת ידו" הוא (לא רק ציווי עבור סוג אחר של אנשים, עבור עשירים, אלא גם) נתינת שכר עבור קיום הציווי "מסת נדבת ידך": כאשר יהודי מקיים את הציווי "מסת נדבת ידך", שמבלי הבט על כך שאינו עשיר, הרי הוא מנדב לעניני צדקה שונים: הוא נותן ללוי, לגר, ליתום ולא למנה ביד רחבה, יותר מכפי יכלתו — אזי מבטיחו הקב"ה שיהי' אצלו "כמתנת ידו", היינו, שלא יצטרך להגיע לנתינה מצד נדיבות, אלא יוכל ליתן באופן של "מתנת", כי: (א) תהי' לו עשירות גדולה — "נכסים מרובים", ו"אוכלין הרבה"³⁸ — משפחה גדולה, (ב) יהי' לו גם רצון טוב ליתן צדקה בסבר פנים יפות, באופן של "מתנה", בעין יפה נותן.

*

יא. כפי שכבר נזכר בכמה הזדמנויות — הנה שנה זו (החל מי"ג ניסן³⁹) היא שנת המאה⁴⁰ מהסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הצ"צ. בשנת המאה, יש חשיבות מיוחדת לערב ראש השנה, כ"ט אלול — שזהו יום הולדת של כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁴¹.

יצחק צדקה לעניים לכך נאמר (שם, יב) "ויברכהו ה'", ועשירות בכל — הן אוכלין הרבה הן נכסים מרובים.

39) יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצ"צ — תרכ"ו.

40) בענין מאה שנים — ראה הצ"צ באוה"ת ר"פ חיי שרה. וש"נ. בקשר לצדקה — במאמר שלו ד"ה כל פרוטה כו' (נדפס קה"ת, תשי"ז) בקונטרס מאמרי הצ"צ למסכתות ב"מ-ב"ב ע' 7. ולאח"י באוה"ת על מארז"ל ע' מ).

41) בשנת תקמ"ט. — בענין יום הולדת (בפרט של צדיק) — ראה לקו"ש ח"ב ע' 601 ואילך (תו"מ חל"ד ע' 105 ואילך). שיחת ח"י אלול תשכ"ב (נדפסה בסה"מ תשי"ב ע' 143 (תו"מ ש"ם ע' 279)) בהערות.

36) להעיר מדרז"ל: "מה יפו פעמיך כשעולין לרגל (שבזה מדובר בפרשתנו) בת נדיב בתו של א"א שנקרא נדיב" (חגיגה ג, א).

37) וי"ל דבזו הצדקה — הוא האופן ד"מלוה ה' חונן דל" (משלי יט, יז), ולא באופן דפקדון (ראה ב"ב יו"ד, א) שישנו עוד אופן שלישי — שציוה המלך שלא להאכיל את בנו כו' והמאכילו משגרין לו דורון. ואכמ"ל). ובד"ה ארשב"י הנ"ל — לא נחית לפרט ולחלק סוגי הצדקה.

38) פרש"י עה"ת. — וג"ז מוכרח בפשטות הכתובים — דלעיל כתיב "כמסת (כמדת) נדבת ידך", וכאן סתם "כמתנת ידו", ולא "כמסת מתנת ידו" — כי אין העשירות שלו במדה, כ"א כנאמר ביצחק (תולדות כו, יג) "גדל מאד" (ראה פד"א פל"ג — דורע

ומזה: מצד הקשר (והדמיון — אף שלא לגמרי, כדלקמן) של היום האחרון של חודש אלול, עם ראש חודש אלול, גם יום ראשון של ר"ח אלול⁴²,

— שבראש חודש כלולים כל ימי החודש כפי שהם בכח, וגם בסיום החודש הרי הם כלולים, אבל כפי שהיו בפועל. וכפי שאנו רואים גם בהנוגע להלכה, שביום סיום החודש (יו"כ קטן⁴³), עורכים חשבון צדק מכל הענינים של החודש העבר, שכולם (הן המצוות, והן העבירות — שמתקנים אותם ביו"כ קטן, וע"י התשובה מהפכים אותם לזכיות⁴⁴) הם ענינים בפועל —

הנני מציע:

כיון שבקשר עם שנת המאה להסתלקות-הילולא דכ"ק אדמו"ר הצ"צ, מדפיסים עתה ספרים ומאמרים מבעל הילולא — חלקם ממה שיוצא לאור עתה לראשונה, וכן חוזרים ומדפיסים ספרים ומאמרים שלו שכבר נדפסו בעבר, אלא שקשה להשיגם,

יתן כל אחד, עבורו ועבור כל אחד מבני ביתו, סכום של מאה⁴⁵ — "מאה" מטבעות, וכל אחד יאמוד את עצמו ליתן מאה ממטבע גדולה יותר — לפי "נדבת ידו", ולפי "מתנת ידו" (וכאשר יאמוד את עצמו כדבעי, יתכן שיווכח שגם המטבע היותר גדולה היא לא מצד נדבת ידו, אלא מצד מתנת ידו),

בתור השתתפות בהדפסת ספרי ומאמרי בעל הילולא, כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

ועוד.
 (44) יומא פו, ב.
 (45) במענה לשאלה — אישר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיכול להיות בלי הגבלה, והוסיף: וכמש"נ* "רחבה מצותך (היא מצות הצדקה. אגה"ק סי' טו"ב) מאד" (שהוא בל"ג ותכלית. אגה"ק שם). ובפרט בצדקה זו שבה גם ענין דתורה שממשיכה מלמע' ממאה — "מרבבות קודש"*** (עיין ד"ה כל פרוטה להצ"צ סוס"ב***).

(* תהלים קיט, צו.

** ברכה לג, ב.

*** אוה"ת על מארז"ל ע' מג.

(42) שנוסף על שראש חודש כולל כל ימי החודש, שלכן נקרא ראש חודש (ולא תחילת החודש) — וגם יום א' דר"ח, אף שהוא יום השלשים של חודש הקודם, כולל הוא כל ימי החודש שלאחריו, שהרי גם הוא נקרא ראש חודש (ואם כתב עליו בגט רק "ביום ר"ח" — כשר אפילו אם עדיין לא ניתן ואין חשש עיגון (שו"ע אה"ע סקכ"ו ב"ש סקי"ז. קב נקי ס"ג א' ס"ק קא בשם מהרמ"י בביאורו)) — ישנה שייכות מיוחדת בין ר"ח ויום האחרון של החודש, כי נעוץ תחלתן — בסופן דוקא, וסופן — בתחלתן דוקא (ס"י שבהערה 13).
 (43) ראה פר"ח לאור"ח סתי"ז (מהרמ"ק).
 (44) ישנה (קב, ב. קעט, א. ועוד). יעב"ץ בסידורו.

הכסף ימסר במשך חודש אלול (כשמרבים בצדקה)⁴⁶, ולא יאוחר מכ"ט אלול, ערב ר"ה, יום הולדתו.

יב. וע"י הדפסת ספרי הצ"צ (שיגדיל את לימוד תורתו, שאז "שפתותיו דובבות"⁴⁷), וע"י נתינת הצדקה⁴⁸ עבור זה (נוסף על גודל מעלת הצדקה ושכרה, וכאמור לעיל, שכאשר נותנים נדבת ידו, משלם הקב"ה שיוכלו ליתן מתנת ידו) — נזכה ל"הקיצו"⁴⁹ ורננו שוכני עפר⁵⁰ והוא בתוכם, שיהי' לאחר שנוזכה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

— "הנני מביא את עבדי צמח"⁵¹, שמנחם שמו⁵² וצמח שמו⁵³ (והרי שמו של הצ"צ הוא: "מנחם" — חושבני ד"צמח"⁵³, ומענדל — חושבני ד"צדק", שלכן נקראו ספריו בשם "צמח צדק"), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, ונקיים "יראה כל זכורך"⁵⁴ את פני ה"א גו' איש כמתנת ידו כברכת ה"א אשר נתן לך".

53 (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד).
 54 אשר "כשיגיע הקץ" יהי' זה בכל שבת ובכל חודש שנאמר (ישעי' סו, כג) "והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת גו'" (יל"ש ישעי' בסופו) ובשבת ר"ח — ב' פעמים (שם רמז תק"ג) — ומזה דאין תחומין למעלה מעשרה. ובכ"ז פסקינן לדינא דספק הוא (רמב"ם הל' שבת פכ"ז, ג. טושו"ע או"ח סת"ד) כיון דבש"ס הוא בעיא דלא איפשטא (עירובין מג, ב). — ומזה ראי' דאפילו במקום ספק בש"ס דילן לא פשטינן ממק"א (ואולי אגדה שאני). ואכ"מ (וראה גם לקו"ש חכ"ע א' 383 ואילך).

46 לקו"ת פרשתנו כה, ב.
 47 יבמות צז, רע"א. וש"נ.
 48 ראה פדרי"א פל"ג: "מכח צדקה המתים עתידין לחיות". ובתניא אגה"ק (סכ"א) שממשיכה "חיים עליונים מחיי החיים כו' להקימה מעפר כו'".
 49 ישעי' כו, יט.
 50 בטל של אור גדול של מעלה (זח"א קיח, סע"א), שזהו טל תורה (תניא ספל"ו). ועיין השייכות לחודש אלול — בלקו"ת ר"פ עקב (יד, א).
 51 זכר"י ג, ח. וראה פירושו הראב"ע שם.
 52 סנהדרין צח, ב.